

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. д.ик.н. Пенка Иванова Найденова
Научна специалност 05.02.06 Статистика и демография
Институт за изследване на населението и човека – БАН

Относно: конкурс за академична длъжност „доцент“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата; научна специалност Социология (социология на семейството) в Университета за национално и световно стопанство – (УНСС), София

1. Информация за конкурса

Конкурсът е обявен за потребностите на катедра „Икономическа социология“ на Общикономическия факултет към УНСС, съгласно Решение на АС № 5 от 11.06.2022 г. и Съвета по хабилитация на УНСС (Протокол № 4/11.05.2022 г.), обнародван е в Държавен вестник, бр. 60/29.07.2022 г.

Участвам в състава на Научното жури по конкурса съгласно Заповед № 2403 от 28.09.2022 г. на Ректора на УНСС.

2. Информация за кандидатите в конкурса

Представена е една кандидатура – от гл. ас. д-р Тодорка Димова Кинева, квалифициран социолог, принадлежащ към професионалното направление 3.1. и с опит в университетското преподаване и научните изследвания по социология, изявени в дейността към катедра „Икономическа социология“ в период от седем години, включително досега, заедно с работата и като научен секретар на споменатата катедра. В предходните три години 2014-2017 е асистент към същата катедра и води семинарни занятия по дисциплините „икономическа социология“ и „социология на конфликтите“ и др., общо 9. През 2010-2014 г. е хоноруван преподавател към катедрата също по социологически дисциплини. Самият кандидат е студент от 2003-2007 г. към същото висше учебно заведение и специализира като социолог бакалавърска и по-късно – магистърска степен (25.03.2009 г.). Достига до образователна и научна степен „доктор

по социология“ (12.05.2014 г. също в УНСС) и се оформя като социолог в съответствие с образователните университетски дисциплини, възприемайки знания в различни социологически направления, умения за наблюдение и анализ на социалните събития и използването на съвременни РС техники и английски език. Участието в проекти, конференции и обучителни курсове затвърдяват и разширяват познанията и способностите ѝ на преподавател и изследовател в познавателни теоретични и емпирични направления.

С тези знания и практически опит кандидатът Тодорка Кинева – гл.ас. д-р по социология се представя в конкурса с преподавателско равнище и научни изследвания като изграден специалист, отговарящ на академичните изисквания за придобиване на научното звание и длъжност „доцент“.

Рецензираните в настоящата рецензия публикации принадлежат към периода след защитения докторат.

3. Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност „доцент“

Според решението на Съвета по хабилитация (СХ) на УНСС в заседание от 11.05.2022 г., той дава съгласието си за кандидатстване на потенциалния кандидат гл.ас. д-р Тодорка Димова Кинева да участва в настоящия конкурс предвид одобрението от АС на положителното становище на Комисията по количествените (и качествени изисквания). Имайки предвид решението на СХ към УНСС в хода на рецензирането ни направихме справка по т.н. карта (по-скоро формуляр) за изпълнение на качествените и карта за изпълнение на количествените изисквания от кандидата за заемане на академичната длъжност „доцент“ в УНСС – научна област 3. Социални, стопански и правни науки. Точкуваните изисквания за научноизследователска (цялостна) и преподавателска в хода на работата на кандидата (като минимален праг) общо и по раздели. При сборен минимален праг от раздели I и II 720 точки; реализирани са 1124, малко над един път и половина, т.е. по-високо изпълнение, с най-голямо тегло на групи А до Е включително (57%). Доказателствата са удовлетворителни и това се потвърждава в хода на рецензията.

Що се отнася до т.н. качествени показатели, с които тук в документацията се характеризира главно допълнителното активно участие в обществени и просветно-учебни дейности на кандидата (членство в комисии: в изпитни, редакционни, защиты на дисертации; ръководство на докторанти; участие в конференции, проекти, ръководството на ВУЗ-а, клубове и т.н.) – те са известни, но участието е непремерено, така че ориентацията е трудна. Имаме предвид, че качествените показатели могат да се превърнат в количествени, които също изразяват качество, дори само с точкуване. При липсата на това и разчитайки дейностите, заключаваме, че качествените характеристики (които не са показатели) също са в полза на кандидата,

удовлетворяващи изпълнението на качествени изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“.

4. Учебно-преподавателска дейност

Според удостоверителните сведения на компетентните отдели на УНСС кандидатът Т. Кинева има досега изпълнен трудов договор към УНСС от 8 години, от които 5 години (кръгло – до края на годината) като главен асистент, считано от септември 2014 г. Това показва бързото израстване в работата като асистент с преход към преподавателска работа и отговорност към принадлежащата катедра „Икономическа социология“, от опитните преподаватели на която се учи. От учебната 2016/2017 г. до 2021/2022 г. има проведени 570 часа като упражнения със студенти ОКС „бакалавър“ и 1025 часа като лекции с тях и още 31 часа с „магистър“ при девет учебни дисциплини, част от тях изнесени на английски език. Отнасят се до социология на личността, семейството и обществото, социалната политика, характера на обществените и семейно личностните конфликти и т.н. Проявява устремен стремеж към преподавателската дейност, съответно преход от упражнения към преподаване с двойно по-голяма натовареност, растяща от 165 часа до 300 в последната година, с начален успех и при студенти-магистри. Следвайки здравите традиции на преподавателския стил на УНСС и подготвен като добър социолог, кандидатът е вече израснал преподавател с добре систематизирани програми на курсовете и педагогичен опит в обучението. В състояние е да удовлетвори изискванията в това отношение за заемане на академичната длъжност „доцент“. Към преподаване на учебния материал умее да присъедини свои идеи и резултати от научноизследователската си работа и емпирични наблюдения върху изявените социални предизвикателства, с което внимателно и настоятелно въвежда студентите в реалната социална действителност с нейните ретроспективни и перспективни параметри. Проявява младежка приближеност към студентската общност и умее да контактува и консултира студентите, спазвайки правилата на учебния процес при академична компетентност спрямо спецификата на социологията като научна специалност с практическа приложимост.

5. Обща характеристика на представените в конкурса публикации

5.1. Представените в конкурса публикации съдържат изложението и резултатите от научни изследвания в три основни форми: монографии – 2 на брой, статии в списания – наши и външни – основно 5 и 2 като доклади от конференции, публикувани в сборници с конферентно издание и ½ част от учебник, издание на Издателски комплекс – УНСС. Публикациите (около 650-700 страници, формат 60/60/84) са надлежно приети от нас за рецензиране, съкратено като изложение поради ограничителния размер на рецензиите.

Тези публикации показват развитието на кандидата като университетски преподавател по социология и научен изследовател в текущия период след защита на дисертационен труд (май, 2014 г.).

5.2. Тематично се следват няколко направления: социологическо изучаване на предизвикателствата на пандемията COVID-19; подготовка и реализация на студентите – социолози; женският труд и еманципацията и семейството.

Потвърждава се твърдението на автора, че посвещава цяло десетилетие на тематиката за жените и тяхната равностойност в развитието – като достижение, стремеж, борба, изискване или недостигнат все още стремеж. Проличава сполучливият стил на автора – да се вглежда сериозно в протичащи обществено-държавни събития и социалния живот, да ги описва със социологически почерк ситуационно, често и ретроспективно, като проследява възможно най-пълно съответно издадени публикации у нас, както и външни. Не пропуска документираните становища на адекватните международни организации и съюзи, както и много информационни източници. Изводите са адресирани до обществеността и респективно общностите и индивидите и главно – до управленските институции с компетентност за формулиране на социалните политики и др. и за въвеждане и контрол на мерките и законността в страната.

Езикът е лек, достъпен и убедителен, научно изследователски, с термини и от други обществени науки, при опит за интердисциплинарен подход, явно проявен в хабилитационния труд на кандидата.

Характерно за научноизследователската работа на кандидата като социолог е изборът на обект на изследване като съвременна проява в процес на развитие по място и време, на които съжителства самият автор. Това обяснява последователните публикации по избраната тема, засягащи общо или отделни страни на проблематиката в динамичен ред.

В конферентният материал – публикувана статия например – Възможност за преодоляване на COVID-19, *sociological analysis* (Soc. R., 1, 2021) се третират първите прояви на явлението у нас, наречено нова глобална криза на XXI век, оценени и от автора чрез специална анкета. Прави се оценка на възможностите за справяне съобразно първите държавни мерки и социални помощи при трудовите ограничения, принудителната безработица и спада на производствените предприятия и дейностите в услугите, независимо от финансовата помощ. Ефектите от държавната политика се оценяват като незадоволителни, краткосрочни, финансово недостатъчни и недостигащи някъде набелязаните ползватели.

От последващите събития, свързани с пандемията в статия „Ваксините през погледа на българските граждани“ (Икон. и соц. алтер., 4, 2021) се хвърля поглед на заболяемостта, информационните затруднения при нейното обяснение и възприятието на гражданите за ефективността или полезността на масовото и многостепенното ваксиниране, както и за принудителните мерки срещу неваксинирани.

Последващо вече издание с попълнен до 2022 г. динамични времеви редове с проявите на COVID-19 и болестната обстановка при измененията в обкръжаващата среда е пълно монографично изследване за пандемията като криза (Ковид-19 новата

криза на XXI в.: Състояние и тенденции. С., ИК – УНСС, 2022, 172 с. ISBN - 978-619-232-650-0). Изложението се разгръща до същностната характеристика на пандемията и исторически сведения за пандемични прояви по болестни причинители, географски райони и смъртност, за да достигне до събитията от 2019 г. и разпространението от пандемичното огнище Китай на новия тип глобално въздействаща заразна болест при подходящи условия за бързото ѝ световно разпространение (с. 25). Оценяват се сходствата и различията спрямо протеклите пандемии (гл. II), за да се стигне да антикризисните политики на страните от ЕС, като достоверен положителен факт и урок за други страни, включително България. Обсъждат се взетите мерки в няколко европейски страни и тяхната ефективност според типа им – твърди, меки и балансираны политики.

С това монографията е осведомителна, успокоителна и възпитателна, особено след като се представят и резултатите от проведените три социологични изследвания – тип анкети – с безработни и работодатели и две като дискусии със студенти I и II степен. Отразяват се случилата се безработица, дестабилизирането на фирмите, снижението на социалния статус на семействата и платежоспособността им, настъплението на бедността, запознаването и спазването на мерките от нашето население, значението и отношението към ваксините, включително недоверчивостта и последиците (глава V последна на монографията с нейната адресираност до гражданите и компетентните органи). Тя е пример за действено социологическо отношение при неочаквани и опасни събития с увреждане на социалната сфера и начина на живот и проследяване на развитието. Явявайки се в незавършен етап на пандемията, изискващ още последователни наблюдения и заключения, тази монография може да се счита за междинна при необходимостта от крайни заключения относно Ковид-19, вероятен обект на нова монография.

Подобен събирателен, динамичен и актуализиран ред на изследване със собствен методичен подход при емпиричните наблюдения проличава и в разработените изследвания относно семейството, жената, родителството, обкръжаващата среда и еманципацията. Те са представени в конкурса с няколко статии и публикувани конферентни доклада, завършваща с хабилитационен монографичен, надстроен труд по обseg на проблеми и динамични прояви. Особена тежест има изследването, изложено в конферентен доклад (публикуван в Сборник от III-та Международна научна конференция, Белград, 2019 г.) под заглавието „Колизията семейство-работа-модерна проекция“, (с. 271-278). Описанието от автора на колизията е чрез трендове в двете противоположни посоки – увреждане на семейството от работа и на работа от семейството. Колизията не е непозната в света на трудещите се и на самия автор, описващ я прецизно. Успехът тук е в опита да се оцени коя посока е по-силна с оглед да се внесат корекции от компетентните институции с цел постигане на балансираност, удовлетвореност и икономическа ефективност.

Емпирична информация и относителни показатели за разпределение на становищата на реални актьори с техни преживявания са получени от автора от специално подбрани данни от V-тата вълна за България от известното Европейско социално наблюдение при три въпроса за всяка от двете посоки. Добре представените резултати в диаграми се отнасят до отговорите на въпросите – на мъжете, жените и общо: загриженост за работата, умора от нея, пречки на домашния труд (повече сред жените), време за взаимност между семейството и партньорите, пречеща умора от дома за концентрация в работата и др. Оценява се също отношението на трудещите се към полагащото се време за почивка при пренатовареността в работата, от което следват препоръките за гъвкави форми на заетост. Общата оценка от изследването е, че трудовите условия оказват по-силни неблагоприятни въздействия върху семейството в сравнение с обратните – на семейството върху труда.

Нашето мнение е, че като социален и личностен проблем това изследване е изключително предизвикателство за съвременното ни и напълно полезно с познавателния си социологичен характер. Позволяваме си тук да отбележим, че то разкрива и методологически възможности, при развитието на които биха се открили още по-добре и ясно взаимните потребности от подобрения на условията и взаимовлиянията между семейството и труда като право и задължение в етапите на човешкия живот. Става въпрос за продължение на изследванията на колизията при наличието на ясно дефинираните признаци на двата противоположни и взаимодействащи си тренда: работа>семейство и семейство>работа. Представени като две регресионни прави, производението на коефициентите на които води до коефициент на корелацията и на детерминацията. Това е начин за точно определяне на степента на въздействие и на промените.

Близка проблематика има статията в конкурса под заглавие „Проблеми и предизвикателства пред съвременното българско семейство с деца“(Postmod. Problems, v. 11, 2, 2011). В широкия план на промените през прехода към пазарна икономика тук се открояват промените в нагласите към семейството и неговия икономически статус и функции при отговорността от създаване и отглеждане на децата, включително под влияние на съвременната либерална идеология в процеса на реструктуриране на икономиката и ценностната ориентация. Констатацията за новите предизвикателства и влошаване на семейната среда, включително при разширяване еманципацията на жените се прави въз основа на официалната статистика и обществената оценка при цитиране на изключително добре подбрани автори, както и според организираното авторско социологическо изследване „Женският свят на българката днес (I-IX, 2020 г.), заангажиращо участието на 117 мъже и 147 жени с техния семеен, икономически и родителски статус и знание за условията на доходоносния им труд и възможности за поддържане на семейството и отглеждане на деца. Отбелязват се трудностите в трудовото участие, недостатъчността на доходите, безработицата и др. рискове от бедност, отчуждение от децата, стагниране на семейството и нарастване на броя на

извънбрачните съжителства като предпочитание и реално достигнато масово осъществяване, съдейки по данните за извънбрачните деца – 38.4% от живородените през 2006 г., 59.7% - 2020 г. (с. 129). Заключение на автора е, че влошенията на проблемите и предизвикателствата не могат да се решат без „регулативни мерки от държавата и бизнеса“ (с. 135).

По-оптимистична е преценката на автора, публикувана в доклада (като общ proceeding) послучай XXXIII-та конферентна програма на Евроазиатската организация (по бизнес и икономика), 7-9 октомври 2020 г., Мадрид. Докладвани са резултатите от социологическото му наблюдение у нас (I-VI, 2020 г.) на 118 жени-респонденти от 26 градски и селски местожителства за оценка на „Жизнения свят на днешната българска жена“ след изживения преход към пазарна икономика. Оценява се положително нарастващото управленско участие и затвърждаване на работните места на жените в съответствие с по-високото им образование, и резултиращи в подобрения на работния и социалния им живот – при свидетелства като финансова осигуреност, здравословност, самочувствие, виталност и креативност, както и подобрения в семейството и родителството.

Общата ни оценка по повод представените публикации на тема жените е, че всяка от последващите в динамичния ред на емпирични наблюдения в променящата се околна среда прибавя нов аспект или нови елементи на вече обсъждан аспект (ретроспективно или ситуационно) в изграждане на пълен социален профил, очертан в реабилитационния труд.

Основните моменти на разглежданите публикации на обсъжданата тема естествено и правилно са вметени в тезата на реабилитационния труд. Още по-важно е, че те намират място в учебния материал, подготвяйки младите специалисти за реалистично възприемане на действителността и вярна оценка за околната среда, моделираща социалния профил при съвременните предизвикателства на икономическата и социалната система спрямо семейството и трудополагането, от които зависят самите тези системи.

Представените в конкурса публикации разкриват едно ново, но обяснимо и дори задължително за преподавател на университетско равнище направление с обект на изследване студентите по определени признаци, проблеми и социологическа специализация. И двете публикации, представени в конкурса: Концепцията на българските студенти за добрия живот (Rev. Inc, vol. 8, special, 2021), в съавторство при разделителен протокол и „Професионална реализация на възпитаниците на катедра „Икономическа социология“ (Research Papers, vol. 1, 2018, УНСС), се отнасят до студентите, на които е преподавател самият кандидат в конкурса. Без да се допуска преднамереност в преценките за професионалната реализация на студентите, завършили с различни степени и с различен дължостен успех в различни области. В самостоятелната статия проличава сериозното и вълнуващо отношение към възпитаниците и тяхната трудова перспектива, макар по същество самата статия да

има докладен характер. Преценката ни е, че последната е успешен пример за всички образователно възпитателни институции.

Колективната статия (с проф. д-р Вяра Стоилова) е своеобразно интервю със собствени студенти (от различни курсове, следователно с различна възраст и зрялост), което също може да служи за пример. Показва се сближаване със студентите не по повод усвояване на учебния материал, а като събеседване на философско емоционална личността тема – за щастието и очаквания (а не изживявания още неосъзнат напълно) добър живот, характеризирани от интервюираните по различни начини. Общуването със студентите разрешава по отговорите им да се съди за техните качества, склонност, зрялост и оформящо се световиждане, което не е безразлично за всеки преподавател. Корекциите, които се правят от преподавателите, изказвайки собствените си виждания е основателно старание да превръщат интервюто в своеобразен образователен процес.

За истинското участие на кандидата в този процес може да се съди и по учебните програми и предмета на учебниците. В конкурса е представен един солиден учебник, съставен в съавторство с проф. д-р М. Стоянова (също при разделителен протокол), показващ по-голямо текстово участие на кандидата. Преценката ни е, че опитно съставеният учебник съдържа информация за потребление от широката общественост, за други страни и общности по битово обществената тема „Светът на етикета“, Издателски комплекс – УНСС, 2021 г., така че засяга всеки човек. Освен за целите на преподавателската работа, този учебник трябва да бъде разпространен, да достигне всяка общност и личност с познавателно възпитателното си предназначение. Разяснява се същността на етикета и неговите видове и етикетното поведение на обществени места, включително на работните, сред общности и т.н. и е като пример за добри обноски по света. Последните будят разнороден интерес и при популяризация учебникът може да се разшири.

5.3. Относно хабилитационния труд

Представената като хабилитационен труд монографична публикация на Издателски комплекс – УНСС „Българката между традицията и модернизма“, 2021 г., 188 с. ISBN - 978-619-232-441-4; 185 използвани източника (и допълнителни според бележките под линия) е завършено научно социологическо изследване. Тематично и исторически принадлежащ към отдавна вълнуващия „женски въпрос“ за еманципацията, трудът подсказва проявата на смелост от страна на автора да се влее в тематиката за жените, в която и да е от разновидностите ѝ, тъй като е препълнена от публикации, докладно административни материали и статистически данни на официалната статистика, както и от интерпретации на социологически репрезентативни и анкетни изследвания. Позоваванията на голям брой източници с оглед обосновка на собствените тези показва добро усвояване на познанията в тази област и изключителна добросъвестност при цитиране на авторите. Успехът е в оставяне на собствена следа сред морето от публикации за индивидуални образи на жените – творци, победителки или жертви, и на съвкупното им представяне като

завоевателки в явната или безгласна борба за придобиване на простор за творческа независимост и достоен живот на дъщери, майки и съпруги. Те са възприемащите наследството на традиционните времена и израснали като образовани труженици с изявени способности в духовните и материално производствените дейности.

Отличителното за кандидата в конкурса е възприемането на понятието жена, съответно българка, като съвкупностна, а не индивидуализираща характеристика. В статистически смисъл това означава, че представя масовото проявление на жените в поведението и качествата им в обществено-икономическа и семейна среда. С това се обяснява резултатността на научното търсене, което се опира на статистическа информация от националната отчетност (и някои външни източници), на база на което се прави анализ на състоянията и промените в статута на жените, без разработване на производни показатели. По този изследователски подход е изграден динамичен социален профил с надстройване на признаците на еманципацията на жените, проследени в постоянна закономерна корелационна връзка с характера и темпа на развитието, проявени в емпиричния динамичен ред за българката в течение на растежа на страната от близо век и половина с трите епохи на смяна на обществено-икономическия строй. Констатацията за по-ранната и по-широка освободеност на българката спрямо явленията в европейските страни докосва проблема не само за специфичните условия на средата, но и за личните качества на българката и проявите на социалния капитал, или формирането на човешки капитал при два различни периода на първоначално натрупване на капитала. Заедно с историческия подход, който се прилага за ретроспективното проследяване на пътя на жената за достигане на съвременното равнище на модернизма, авторът предпочита ситуационния анализ, т.е. за сегашното състояние и проблемност. Това обяснява по-разширеното разискване на прехода и обстоятелствата след него, водещи до продължаващата трудованатовареност на еманципираните жени, с по-голяма отговорност в родителството и семейните задължения и пречки в кариерното развитие. В тази връзка се засягат условията на икономическия растеж, демографското възпроизводство и числения спад на фертилния контингент с постоянно нарастване на остаряването. Ситуационната проблемност сполучливо се доказва от маломасабните социологични наблюдения над типологизирани извадки, станали практика и откритие в изследователската дейност и представянето на все по-пълнен достоверен профил на съвременната жена, устремена към модернизма.

Монографията е написана на добър и достъпен научен език и стил на социологията и обществените науки, от които също черпи познания, стремежки се към интердисциплинарни оценки. Задоволство предизвиква текстовото подреждане с еднакво съдържание и оглавление на еднотипните проблеми в първите три глави, посветени на трите епохи на обществено-икономическото развитие, формиращи убедителния социален профил на жените чрез специфичните си детерминанти – общи,

за трудовата и семейната заетост, образованието и законодателството, изразяващи осъществяването на еманципацията на жените.

Като хабилитационен труд разработената тема потвърждава подготвеността на кандидата да преценява съвременните предизвикателства като предмет на научно изследване в помощ на формирането на адекватни политики и мерки, черпеци опит от епохите на различните социално-икономически предизвикателства в динамичен ред на националното развитие и неговите темпове и насоки, паралелни на разгръщането на еманципацията на жените.

Научните аналитични подходи като избор и творчество на автора потвърждават широката му научна осведоменост и креативност с вероятност за още по-големи успехи в бъдещата научноизследователска и преподавателска работа на университетско равнище.

6. Оценка на научните и научно-приложните приноси на кандидата гл.ас. д-р Тодорка Димова Кинева

Представената личностна оценка на приносните моменти в творчеството на кандидата приемаме за достоверна от гледище на извършваната научноизследователска и преподавателска дейност през докладвания период, като тук изразяваме нашето виждане и систематизация на приносите съобразно академичните изисквания.

Научни приноси

— Установена е аналитико познавателно, съответно теоретично постоянната, закономерна връзка между характера и скоростта на обществено-икономическото развитие и паралелното разгръщане на еманципацията на жените, емпирично проверена в освободителния тренд на българката (като събирателно понятие за жените) в семейството и обществено-трудова дейност по официални статистически данни и събития на три епохи през повече от век и половина от развитието на страната.

— Разработени са понятия и категории, обогатяващи социологичното познание за икономическите позиции и качествата на жената, отразяващи измененията в социалния ѝ профил и сравненията с този на мъжете до достигане на модернизма (понятие „българката“ като статистическа съвкупност, женска доходност, кариеризъм, свободна фертилност и др., които могат да се операционализират).

— Дефинирани са логическите основи на методологически подход за представяне на два противоположни тренда, взаимовлияещи си при противопоставяне $x > y$ и $y > x$ (семейство > работа и работа > семейство), операционализирането на които води до двете регресионни прави, умножението на регресионните коефициенти на които е коефициентът на детерминации, а коренуван –на корелацията, позволяващи аналитично формално точно да се определи степента на влияние (тук увреждане) на всяка променлива и общата им зависимост, заменящи неопределеното „по-силно, по-

слабо въздействие“ при използвания категориен (непараметричен) качествен показател.

Научно-приложни приноси

— Утвърдена е (в личната изследователска работа на кандидата) приложна методика за социологическо наблюдение с анкетен характер при ориентация за типологичен подбор от задълбочено проучване на събитията и противоречията на реалната действителност на национално или регионално равнище, удобна за социалните проучвания в ситуационен план и корекции в социалната политика, при бързи и сравнително точни оценки на мерките и ефективността на действащите политики.

— Заложен е метод за характеризиране на еластичността и креативността на женската работна сила в условията на съвременния пазар на труда и осъществяваната конкурентост у нас, от интерес за фирмените дейности и мениджърство, допускащо изравняване на социалните и трудовите позиции на жените спрямо тези на мъжете.

— Постигната е обективна логико аналитична оценка на законодателните уредби и дейности от Освобождението досега с признаци на модернизма в помощ за ориентацията на социалноикономическите и демографските политики, въведени в законодействащите нормативи и мерки в условията на остаряване на населението и недостиг на работна сила и фертилен контингент.

— Съграден е (в съавторство) подход за общуване и възпитание на собствените студенти чрез събеседване по жизнено важни философско емоционални теми (като тези за щастието) и специални учебни курсове (като тези за етикета) с национални и другонародни традиции и принципи, както и начин за проучване на професионалното работно вместиане и реализация на завършилите „икономическа социология“ студенти. Те могат да са в помощ на специалисти в съответни образователни и изследователски институции.

7. Критични бележки и препоръки

Правилно пробяганият от кандидата път на избор на определен социален обект за научно проучване в текущата ситуационна обстановка, който да наблюдава дългосрочно, констатирайки поэтапно вариращото му развитие в конкретната среда във вид на публикации и доклади, чиито резултати намират отражение в сборна, преосмислена и актуализирана монографична публикация не дава основание за последователно отбелязване и критичност, както и за преценка на монографиите като самостоятелен, вместо сборен актуализиран продукт. Затова тук отбелязваме няколко критични общи моменти, съобразявайки се с енергичната познавателност на кандидата и позоваванията му на огромен кръг социолози и информационни източници.

Във всички научни изследвания анализите по признаци на обектите и тяхното изменение във времеви и териториални отграничения имат познавателно логичен

характер. Липсва измерване на процесите и сравнителни оценки, и главно – аналитични показатели за връзки и влияния.

Споменат в хабилитационният труд е единствено ранговият коефициент на Крамер, но във всички публикации липсва измерване на корелации, оценки за скоростта на изменение със съответни темпове и други, освен тези верижни индекси, особено на структурните изменения. Оценка на резултатите от социологическите наблюдения се правят само по процентните разлики без да се отчитат структурните влияния. Интуитивно се разкрива връзката между развитието и разширяването на еманципацията, както и на работата и семейството. Остава в неизвестност истинският размер на влиянията, когато се отчитат вариациите по признаци и време. Данните от официалната отчетност (наша и международна) също не се подлагат на обработка. Фотографираните несполучливо в хабилитационният труд таблици от официалния статистически институт в България повърхностно се подхвърлят на читателя за да разбере, че пада раждаемостта или се променя смъртността.

– Липсват прогнозни оценки. Заместени са някъде от мненията на респондентите в социологическите наблюдения с въпроси за бъдещето, но те не са прогнози или проекции.

– В преподаваните учебни курсове също не проличава особена загриженост за усвояване на основните статистически методологични прийоми и стохастичните особености на изучаваните социални процеси и индивиди.

– Ретроспективният анализ на типа на семействата и традиционната наследственост са добре представени в светлината на класическия демографски преход. За съвременна институция на извънбрачни съжителства, слабо обяснена в трудовете на кандидата, би трябвало да се знае защо е считана за признак на Втория демографски преход (Ван де Каа, 1977) и много автори, включително и няколко български. В по-пълни изследвания следва да се погледне на истинския демографски преход, вече започнал в развитите страни със стареенето и ретроградното развитие на населението при отрицателен естествен прираст. Това е особено важно при постановката за модернизма и дигиталното развитие, в които е съсредоточено вниманието на кандидата като социолог.

Препоръките към автора произтичат от настоящите критични бележки, без да се подценяват теоретико-методологическите и научно-приложните постижения на кандидата, преценявайки неговите обхватни познания и постигнати изследователски и преподавателски резултати. Един от начините за по-нататъшен растеж – професионално и като съставна частица на еманципацията е посвещението на кандидата в научни изследвания, свързани със системния анализ и интердисциплинарните подходи, подобряващи научната и преподавателската дейност, заложили в професионалният растеж заедно с личностната удовлетвореност.

Заклучение

Според показаните резултати в кандидатската документация и на личната ни преценка по тях и познанството ни с кандидата в научна работна среда оценявам, че:

Кандидатът гл.ас. д-р Тодорка Димова Кинева е с добра професионална подготовка на социолог с капацитет да работи и расте още в бъдеще: като университетски преподавател в близост и отговорност за студентите, осъвременяващ преподаването и собствените си знания; и като научен изследовател, задълбочаващ познавателните и формално-аналитичните и теренни оценки, както и теоретични концепции, заедно с научнопрактическата им приложимост и съобразно нарастващия темп на интердисциплинаростта и иновативността на дигиталния праг на социалното и националното ни развитие.

Кандидатът удовлетворява напълно академичните изисквания за заемане на длъжността „доцент“ и моята положителна преценка означава, че ще гласувам уверено за присъждане на академичното звание и длъжност „доцент“ на гл.ас. д-р Тодорка Димова Кинева.

08.11.2022 г.

София

Подпис

Проф. д.ик.н. Пенка Найденова

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

REVIEW

BY: Prof. PENKA IVANOVA NAYDENOVA, DSc. (Econ.)
Scientific Specialty 05.02.06 Statistics and demography
Institute for Population and Human Studies – BAS

Regarding: competitive selection procedure for academic position „associate professor“ in professional field 3.1. Sociology, Anthropology and Culture Sciences; Scientific specialty: Sociology of the family at the University of National and World Economy (UNWE), Sofia

1. Information about the contest

The competition has been announced for the needs of the Department of Economic Sociology of the Faculty of General Economics at the UNWE in accordance with Decision of the Academic Council (AC) No. 5 of 11.06.2022 and the Habilitation Council of the UNWE (Protocol No. 4/11.05.2022), the competition is announced in the State Gazette, no. 60/29/07/2022.

I participate in the composition of the Scientific Jury for the competition according to Order No. 2403 of 28.09.2022 of the Rector of the UNWE.

2. Information about the candidates in the competition

One candidacy was presented from Chief Assistant Todorka Dimova Kineva, PhD, qualified sociologist, belonging to the professional field 3.1. and with experience in university teaching and scientific research in sociology, reveal in his activity of the Department of Economic Sociology for a period of 8 years, including the present, together with the work also as Scientific Secretary of the said Department. In the previous three years, 2014-2017, he was an assistant at the same department and led seminar classes on the disciplines "economic sociology" and "sociology of conflicts", etc., a total of 9 disciplines. In 2010-2014, he was a part-time teacher at the department also in sociological disciplines. The candidate himself was a student from 2003-2007 at the same higher education institution and specialized in sociology with a bachelor's degree and later a master's degree (March 25,

2009). He achieved the educational and scientific degree "Doctor of Sociology" (12.05.2014, also at UNWE) and formed himself as a sociologist in accordance with the educational university disciplines, adopting knowledge in various sociological fields, skills to observe and analyze social events using of modern PC technics and English language and participating in projects, conferences, field work.

With this knowledge and practical experience, the candidate Todorka Kineva - presents itself in the competition with teaching level and scientific research as a well-established specialist, meeting the academic requirements for acquiring the scientific title and position of "associate professor".

The publications reviewed in this review belong to the period after the obtaining doctorate.

3. Fulfillment of the requirements for occupying the academic position "associate professor"

According to the decision of the Habilitation Council (HC) at the UNWE in a meeting of 11.05.2022, it gives his approval positive on the potential candidate Chief Assistant Todorka Dimova Kineva, PhD to participate in the current competition accounting for the AC approval of the positive opinion by the Commission on the quantitative (and qualitative) requirements. Bearing in mind the decision of the HC at the UNWE in the course of the our review, we made a reference on the so-called a card (rather a form) for the fulfillment of the qualitative and a card for the fulfillment of the quantitative requirements for occupying the academic position "associate professor" at UNWE - scientific area 3. Social, economic and legal sciences. The scored requirements for research (overall) and teaching in the course of the candidate's work (as a minimum threshold) in estimated by pointing – total and by sections, are (mainly publications). At a combined minimum threshold of sections I and II are 720 points; realized 1124, respectively a little more than one and a half times higher, with the greatest weight of groups A to E inclusive (57%). The evidence is satisfactory and this is confirmed in the course of the review.

As for the so-called quality indicators, mainly characterizing the candidate's additional active participation in social and educational activities (membership in committees: in exams, editorial, defense of dissertations; supervision of doctoral students; participation in conferences, projects, management of the university, courses, clubs, etc.) - they are shown, but unmeasured, so orientation is difficult. Bearing in mind that qualitative indicators can be converted into quantitative ones that also express quality, even with just scoring. In the absence of this and reading the activities, we conclude that the qualitative characteristics (which are not indicators) are also in favor of the candidate, satisfying the fulfillment of qualitative requirements for occupying the academic position of "associate professor".

4. Educational teaching activity

According to the certification information of the competent departments of the UNWE, the candidate T. Kineva has so far completed an employment contract with the UNWE for 8 years, of which 5 years (rounded - until the end of the year) as a chief assistant, starting from September 2014. This shows the rapid growth in the work as an assistant with a transition to a teaching job and responsibility to the belonging department "Economic Sociology", composed by the experienced professors, by which by the candidate he learns. From the academic year 2016/2017 to 2021/2022, 570 hours were spent as exercises "Bachelor" students and 1025 hours as lectures with them, and another 31 hours with "Master's" in nine academic disciplines, some of them delivered at English. They refer to the sociology of personality, family and society, social policy, the nature of social and family-personal conflicts, etc. It shows a keen aspiration towards the teaching activity, correspondingly a transition from exercises to teaching with a double workload, growing from 165 hours to 300 in the last year, with initial success also among master's students. Following the healthy traditions of the teaching style of the UNWE and prepared as a good sociologist, the candidate is already a mature teacher with well-systematized course programs and pedagogical experience in training. He is able to satisfy the requirements in this regard for holding the academic position of "associate professor". He knows how to add his own ideas and results from his research work and empirical observations on prominent social challenges to the teaching of the educational material, which carefully and insistently introduces students to the real social reality with its retrospective and prospective parameters. Shows a youthful approach to the student community and knows how to communicate and consult students, observing the rules of the learning process with academic competence in relation to the specificity of sociology as a scientific specialty with practical applicability.

5. General characteristics of the publications presented in the competition

5.1. The publications presented in the competition contain the presentation and results of scientific research in three main forms: monographs – 2 in number, articles in magazines - ours and external - mainly 5 and 2 as reports from conferences published in proceedings and ½ part of a textbook, edition of the Publishing Complex - UNWE. The publications (about 650-700 550 pages in total, 60/60/84 format) are duly accepted by us for review, but abbreviated as an exposition due to the restrictive size of the reviews. These publications show the candidate's development as a university lecturer in sociology and a researcher in the current post-dissertation period (May 2014).

5.2. Thematically, several directions are followed: sociological study of the challenges of the COVID-19 pandemic; preparation and implementation of students - sociologists; women's work and emancipation and the family.

The author's claim is confirmed that he devoted a whole decade to the theme of women and their equality in development - as an achievement, aspiration, struggle, demand or as yet unachieved aspiration. The successful style of the author is evident - to take a serious look at

current public-state events and social life, to describe them with a sociological touch situationally, often and retrospectively, tracking as fully as possible relevant publications in our country, as well as abroad. It does not omit the documented opinions of the relevant international organizations and unions, as well as many sources of information. The conclusions are addressed to the public and, respectively, communities and individuals, and mainly to the management institutions with competence for formulating social policies, etc. and for the introduction and control of measures and legality in the country.

The language is light, accessible and persuasive, research-based, with terms from other social sciences as well, with an attempt at interdisciplinary approach clearly manifested in the candidate's habilitation work.

Characteristic of the candidate's research work as a sociologist is the choice of an object of research as a modern manifestation in the process of development in a place and time in which the author himself coexists. This explains the successive publications on the chosen topic, affecting in general or individual aspects of the problem in a dynamic order.

In the conference material - a published article - Possibility of overcoming COVID-19, sociological analysis (Soc. R., 1, 2021) the first manifestations of the phenomenon in our country, called a new global crisis of the XXI century are treated and evaluated by the author through special survey. An assessment is made of the possibilities of dealing with the first state measures and social assistance in the case of labor restrictions, forced unemployment and the decline of manufacturing enterprises and activities in services, regardless of financial assistance. The effects of the state policy are assessed as unsatisfactory, short-term, financially insufficient and missing the targeted users somewhere.

From the subsequent events related to the pandemic in the article "Vaccines through the eyes of Bulgarian citizens" (Icon. and Soc. Alter., 4, 2021) a look is cast at the morbidity, the informational difficulties in its explanation and the perception of citizens about the effectiveness or usefulness of the mass and multilevel vaccination, as well as for the coercive measures against the unvaccinated.

The next edition, with a dynamic sequence of time series until 2022 with the manifestations of COVID-19 and the disease situation with changes in the environment, is a complete monographic study of the pandemic as a crisis (Covid-19. The new crisis of the XXI century. State and trends. Sofia, UNWE, 2022, 171 p. ISBN - 978-619-232-650-0). The exposition unfolds to the essential characteristics of the pandemic and historical records of pandemic events by disease agents, geographical areas and mortality to reach the events of 2019 and the spread from the pandemic center China of the new type of globally impacting infectious disease under conditions suitable for the rapid its worldwide distribution (p. 25). The similarities and differences compared to past pandemics are evaluated (chapter II) in order to arrive at the anti-crisis policies of the EU countries, as a reliable positive fact and a lesson for other countries, including Bulgaria. The measures taken in several European countries and their effectiveness according to their type under hard, soft and balanced policies are discussed.

With this, the monograph is informative, reassuring and educational, especially by the results of the three sociological studies carried out as surveys on unemployed and employers, as well as the two studies as discussions with students I and II degrees. The unemployment that occurred, the destabilization of companies, the decrease in the social status of families and their ability to pay, the onset of poverty, the familiarization and compliance of the measures by our population, the importance and attitude towards vaccines, including distrust and consequences, are reflected (chapter V last of the monograph with its addressing to citizens and competent authorities). It is an example of an effective sociological approach to unexpected and dangerous events with damage to the social sphere and the way of life and tracking the development. Appearing at an incomplete stage of the pandemic, requiring more consistent observations and conclusions, this monograph can be considered interim in the need for final conclusions on Covid-19, the likely subject of a new monograph.

A similar cumulative, dynamic, and updated time order and a proper method of the empirical of inquiry are evident in the developed studies on of family, women, parenthood, and the environment and emancipation. They are presented in the competition by several articles and published conference reports, ending with a habilitation monographic - upgraded work on the scope of problems and dynamic manifestations. The study presented in a conference report (published in the Proceedings of the III International Scientific Conference, Belgrade, 2019) under the title "The Collision of Family-Work-Modern Projection", (p. 271-278) is of particular weight. The author's description of the collision is through trends in the two opposite directions - damage to family from work and damage to work from family. The collision is not unknown in the world of workers and the author himself, describing it precisely. Success here lies in trying to assess which direction is stronger with a view to making corrections from the competent institutions in order to achieve balance, satisfaction and economic efficiency.

Empirical information and relative indicators of the distribution of the opinions of real actors with their experiences were obtained by the author from specially selected data from the 5th wave for Bulgaria in the well-known European Social Monitoring by three questions for each of the two directions. The well-charted results refer to the answers to the questions - by men, women and overall: preoccupation with work, tiredness from work, hindrances to housework (more among women), time for reciprocity between family and partners, hindering fatigue from home for concentration at work, etc. The attitude of the workers towards the required rest time in case of work overload is also evaluated, from which recommendations for flexible forms of employment follow. The general assessment of the research is that working conditions prove stronger adverse effects on the family compared to the opposite - of the family on the work.

Our opinion is that, as a social and personal problem, this research is an exceptional challenge for our modern times and fully useful by its cognitive sociological character. We allow ourselves to note here that it also reveals methodological possibilities, in the development of which the needs for improvements in relation to the conditions and mutual

influences between the family, individual destinies and inclinations as well and work as a right and an obligation in the stages of human life. It is a question of continuation of the research of the collision in the presence of the clearly defined signs of the two opposite and interacting trends: work>family and family>work, presented as two regression lines, the product of the coefficients of which leads to the coefficient of correlation and of determination. It is a way to accurately determine the degree of impact and its changes.

The article in the competition under the title "Problems and challenges for the modern Bulgarian family with children" (Postmod. Problems, v. 11, 2, 2011) has a similar topics. In the broad plan of changes during the transition to market economy, the changes in attitudes towards the family and its economic status and functions in the responsibility of creating and raising children, including under the influence of modern liberal ideology in the process of restructuring the economy and value orientation, stand out here. The finding about the new challenges and deterioration of the family environment, including in the expansion of the emancipation of women, is made on the basis of official statistics and public assessment by citing extremely well-selected authors, as well as according to the organized author's sociological survey "The Woman's World of the Bulgarian Woman Today (I- IX, 2020), involving the participation of 117 men and 147 women with their family, economic and parental status and knowledge of the conditions of their gainful work and opportunities to support the family and raise children. Difficulties in labor participation, insufficient income, unemployment, etc. are noted as risks of poverty, estrangement from children, stagnation of the family and the expansion of extramarital cohabitation as a preference and actually achieved mass implementation, judging by the data on illegitimate children - 38.4% of live births in 2006, 59.7% - 2020 (p. 129). The author's conclusion is that worsening problems and challenges cannot be solved without "regulatory measures by the state and business" (p. 135).

More optimistic is the author's assessment, published in the report (as a general proceeding) on the occasion of the XXXIII Conference Program of the Eurasian Organization (on Business and Economics), October 7-9, 2020, Madrid. The results of his sociological observation in our country (I-VI, 2020) of 118 female respondents from 26 urban and rural residences to assess the "Lifeworld of today's Bulgarian woman" after the experienced transition to a market economy are reported. The increasing managerial participation and consolidation of women's workplaces in accordance with their higher education, and resulting in improvements in their working and social life - with evidence such as financial security, health, self-esteem, vitality and creativity, as well as improvements in family and parenting.

Our overall assessment of the presented publications on the topic of women is that each of the subsequent ones in the dynamic order of empirical observations in the changing environment adds a new aspect or new elements to an already discussed aspect (retrospectively or situationally) in building a complete social profile outlined in the habilitation thesis.

The main points of the considered publications on the discussed topic are naturally and correctly included in the thesis of the habilitation work. It is even more important that they find a place in the educational material, preparing young specialists for a realistic perception of reality and a true assessment of the environment, modeling the social profile in the modern challenges of the economic and social system in relation to the family and employment, on which these themselves depend systems.

The publications presented in the competition reveal a new, but explainable and even mandatory for a university-level teacher direction with the object of research being students according to certain characteristics, problems and sociological specialization. Both publications presented in the competition: "The Bulgarian students' concept of the good life" (Rev. Inc, vol. 8, special, 2021), co-authored under a separation protocol and "Professional realization of graduates of the Department of Economic Sociology" (Research Papers, vol. 1, 2018, UNWE), refer to students whose teacher is the candidate himself in the competition. Without allowing intentionality in the assessments of the professional realization of the students who graduated with different degrees and with different job success in different fields. The independent article shows the serious and exciting attitude towards the graduates and their work prospects, although the article itself is essentially a report. We believe that the latter is a successful example for all educational institutions.

The collective article (with Prof. Vyara Stoilova, PhD) is a kind of interview with one's own students (from different courses, therefore of different age and maturity), which can also serve as an example. A rapprochement with the students is shown not on the occasion of learning the study material, but as an interview on the philosophical and emotional personality topic - about happiness and expectations (and not experiences not yet fully realized) of a good life, characterized by the interviewees in different ways. Communicating with students allows judging by their answers about their qualities, inclination, maturity and emerging worldview, which is not indifferent to any teacher. The corrections made by the teachers, expressing their own views, is a legitimate effort to turn the interview into a kind of educational process. The candidate's real participation in this process can also be judged by the curricula and the subject of the textbooks. There is presented in the competition a solid textbook, compiled in co-authorship with Prof. M. Stoyanova (also with a separating protocol, showing greater textual involvement of the candidate). It is our judgment that the expertly compiled textbook contains information for consumption by students, but by the general public, too regarding many for other countries and communities on the domestic and public topic "The World of Etiquette", Publishing Complex - UNWE, 2021, affecting every person. Apart from the purposes of the teaching work, this textbook must be distributed, reaching every community and person with its cognitive and educational purpose. It explains the essence of etiquette and its types and etiquette behavior in public places, including workplaces, among communities and places as an example of good manners around the world. The latter are of diverse interest, and with popularization the textbook can be expanded.

5.3. About the habilitation work

The monographic publication of the Publishing Complex - UNWE "The Bulgarian Woman between Tradition and Modernism", 2021, 188 pp., ISBN - 978-619-232-441-4; 185 sources used (and additional according to the footnotes), presented as a habilitation thesis, is a completed scientific sociological study. Belonging thematically and historically to the long-stirred "women's question" of emancipation, the work suggests the author's boldness in pouring himself into the subject of women in any of its varieties, as it is overflowing with publications, reports, administrative files and official reporting statistics, as well as with interpretations of sampling and typological sociological surveys. Citations to a large number of sources in order to justify one's theses shows a good absorption of knowledge in the field and exceptional good faith in citing the authors. Success lies in leaving one's mark among the sea of publications about individual images of women - creators, winners or victims, and their collective presentation as conquerors in the overt or silent struggle to gain space for creative independence and a dignified life as daughters, mothers and wife's. They are the adopters of the legacy of traditional times and grew up as educated workers with outstanding abilities in spiritual and material production activities.

What is distinctive about the candidate in the competition is the perception of the concept of woman, respectively Bulgarian, as a collective, not an individualizing characteristic. In a statistical sense, it means that it represents the mass manifestation of women in their behavior and qualities in socio-economic and family environment. This explains the effectiveness of the scientific research, which is based on statistical information from the national reporting (and some external sources), on the basis of which the conditions and changes in the status of women are analyzed, without developing derivative indicators. According to this research approach, a dynamic social profile was built with an upgrade of the signs of women's emancipation, traced in a constant regular correlation with the nature and pace of development, manifested in the empirical dynamic series for the Bulgarian woman in the course of the country's growth for nearly a century and a half with the three epochs of change in the socio-economic system. The statement about the earlier and wider liberation of the Bulgarian woman compared to the phenomena in European countries touches on the problem not only of the specific conditions of the environment, but also of the personal qualities of the Bulgarian woman and the manifestations of social capital, or the formation of human capital during two different periods of initial capital accumulation. Along with the historical approach, which is applied to retrospectively trace of the woman's path till reaching the contemporary level of modernism, the author prefers situational analysis, i.e. about the current state and problem. This explains the more extensive discussion of the market transition and the circumstances in the country after it, leading to the continued workload of emancipated women, with greater responsibility in parenting and family duties and obstacles in career development. In this regard, the conditions of economic growth, demographic reproduction and the numerical decline of the fertile contingent with a constant increase in aging are affected. The situational problematic is successfully

demonstrated by the small-scale sociological surveys on typological samples, which became a practice and a discovery in the research activity and the presentation of an increasingly complete and reliable profile of the modern woman, aiming for modernism.

The monograph is written in a good and accessible scientific language and style of sociology and social sciences, from which it also draws knowledge, striving for interdisciplinary assessments. The textual arrangement with the same content and heading of the same type of problems of the first three chapters of publication, dedicated to the three eras of socio-economic development, forming the convincing social profile of women through their specific determinants - general, for work and family employment, education and legislation, causes satisfaction, expressing the realization of the emancipation of women.

As a habilitation work, the developed topic confirms the candidate's preparedness to assess contemporary challenges as a subject of the formation of adequate policies and measures drawing experience from the eras of the various socioeconomic formations in dynamic series of national development and its rates and directions parallel to the unfolding of women's emancipation.

The scientific analytical approaches such as the author's choice and discovery confirm his broad scientific awareness and creativity with the likelihood of even greater success his future research and teaching work at the university level.

6. Evaluation of the scientific and applied scientific contributions of the candidate ch. asst. Todorka Dimova Kineva, PhD

We accept the presented personal assessment of the contributing items in the candidate's work as reliable from the point of view of the research and teaching carried out during the reported period, and here we express our view and systematization of this contributions in accordance with the academic requirements.

Scientific contributions

— It is justified analytically respectively theoretically, the constant regular relationship between the nature and speed of socio-economic development and the parallel advancement of the emancipation of women, empirically verified by the liberalization trend of the Bulgarian woman (as a collective term for women) in the family and social labor activities according to official statistics and events of the 3 epochs during more than a century and a half of the country's development.

— Concepts and categories are developed, enriching the sociological knowledge of the economic positions and qualities of women, reflecting the changes in her social profile in comparisons with that of men until reaching modernism (the concept of "Bulgarian woman" as a statistical aggregate, female profitability, careerism, free fertility etc. which can be operationalized).

— The logical foundations of a methodological approach for presenting two opposite trends, mutually influencing each other in opposition $x > y$ and $y > x$ (family > work

and work>family) are defined, the operationalization of which leads to the two regression lines, the multiplication of the regression coefficients of which is the coefficient of determinations, and his root - the correlation, allowing analytically and formally the accurate determined degree of influence (here impairment) of each variable and their general dependence, replacing the indefinite "stronger, weaker impact" while using categorical, no parametric quality indicator.

Applied scientific contributions

— An applied methodology for sociological observation of a survey nature is confirmed (in the candidate's personal research work) with an orientation for typological selection by an in-depth study of the events and contradictions of the real reality, convenient for social studies in a situational plan and corrections in social policy, with rapid and relatively accurate assessments of the measures and effectiveness of current policies.

— A method for characterizing the elasticity and creativity of the female workforce in the conditions of the today labor market and the competition implemented in our country is laid down. It is of interest for company activities and management, allowing equalization of the social and labor positions of women compared to men.

— An objective, logical and analytical evaluation of the legislative regulations and activities from the Liberation time until now with the signs of modernism is achieved in order to help the orientation of the socio-economic and demographic policies, introduced in the legislative norms and measures in the conditions of population aging and shortage of labor force and fertile contingent.

— An approach is built (in co-authorship) to communicate and educate one's own students by discussing vitally important philosophical-emotional topics (such as those on happiness) and special study courses (such as those on etiquette) with national and foreign traditions and principles, as well as a way for the study of the professional work placement and realization of the graduates of "economic sociology" students. They can be of assistance to specialists in relevant educational and research institutions.

7. Critical notes and recommendations

The candidate's correct path of choosing a certain social object for scientific research in the current situational environment, who will observe long-term, ascertaining step by step its varying development in the specific environment in the form of publications and reports, the results of which are reflected in a collective, rethought and updated monograph publication does not provide grounds for consistent marking and critics, as well as for evaluating monographs as an independent, instead of a collective, updated product.

Therefore, we note here a few critical general points, bearing in mind the candidate's energetic knowledge and his references to a vast range of sociologists and information sources.

In all scientific studies, analyzes of objects' characteristics and their change in temporal and territorial boundaries have a cognitively logical character. There is a lack of process measurement and benchmarking, and above all, analytical indicators of connections and influences.

Only Kramer's rank coefficient is mentioned in the thesis, but all publications lack measurement of correlations, also estimates of rate of change by others besides the chain indices, especially of structural changes. Evaluations of the results of the sociological observations are made only on the percentage differences without taking into account the structural influences. The relationship between the development and expansion of emancipation, as well as work and family, is intuitively revealed. The true size of the effects when accounting for variation across traits and time remains unknown. Data from official reporting (ours and international) are also not processed. The tables from the official statistical institute in Bulgaria, photographed unsuccessfully in the habilitation thesis, are insultingly superficially thrown at the reader to understand that the birth rate is falling or the death rate is changing.

Estimated projections are missing. They are replaced somewhere by the opinions of respondents in sociological surveys observations with questions about the future, but they are not predictions or projections.

In the taught courses, there is also no particular concern for mastering the basic statistical methodological techniques and the stochastic features of the studied social processes and individuals.

Retrospective analysis of family type and traditional heredity are well explained in light of the classical demographic transition. For a modern institution of extramarital cohabitation, poorly explained in the works of the candidate, one should know why it is considered a sign of the Second Demographic Transition (Van de Kaa, 1977 and several foreign and Bulgarian authors). In more complete studies, it should be connected to the real demographic transition, which began in developed countries with the aging and retrograde development of the population at a negative natural increase. It is especially important in the setting of modernism and digital development, in which the attention of the candidate as a sociologist is focused.

Recommendations to the author derive from the present critical notes, without underestimating the candidate's theoretical-methodological and applied achievements, assessing his extensive knowledge and achieved research and teaching results. One of the ways to further grow - professionally and as a constituent part of emancipation is the dedication of the candidate in the scientific research of systems and interdisciplinary approaches, improving both the teaching and research assuring activity and the professional growth along with the personal satisfaction.

Conclusion

According to the results shown in the candidate documentation and our personal assessment of them and our acquaintance with the candidate in a scientific work environment, I estimate that:

The candidate Chief Assistant Todorka Dimova Kineva, PhD has a good professional training in sociology with the capacity to work and grow in the future: as a university teacher close to and responsible for students, updating teaching and own knowledge; and as a scientific researcher, deepening the cognitive and formal-analytical and field evaluations, as well as theoretical concepts, together with their scientific-practical applicability and according to the increasing pace of interdisciplinarity and innovativeness at the digital threshold of our social and national development.

The candidate fully satisfies the academic requirements for the position of "associate professor" and my positive judgment means that I will confidently vote to award the academic title and position of "associate professor" to the Chief Assistant Todorka Dimova Kineva, PhD.

08.11.2022

Sofia

Signature

Prof. Penka Naydenova, DSc (Econ.)

